

VIDOV DAN

Glasilo jug. napredne omladine

Ljubljana, marec 1924.

Leto III. — Štev. 6.

USEBINA:

Suprema lex. — Ivan Kolar: Slovensko dijaštvo v jugoslovanskem pokretu. — I. Orožen: Sokol, vzgoja, «nora» leta. — Dr. Alfred Šerko: Oražnov dijaški dom. — Nuša Rapètova: Drama. — Vestnik CT. — Jugoslovansko dijaštvo. — S heidelberške univerze.

PONATIS DOVOLJEN LE Z NAVEDBO VIRA.

«Vidovdan» izhaja vsakega 15., razen julija in avgusta, celoletno stane 35 Din, za dijake 30 Din, polletno 18 Din, oziroma 15 Din, posamezna številka 4 Din, za dijake 3 Din.

:: Uredništvo in uprava: Ljubljana, Tomanova ulica 3. ::
Izdaja Centralno tajništvo jugoslov. napredne omladine iz Slovenije v Ljubljani. (Konzorcij «Vidovdan».)

Uredila: Anton Žmuc in Jože Kregar.

Odgovorni urednik: Stane Rapè.

VESTNIK CENTRALNEGA TAJNIŠTVA JUG. NAPR. OMLADINE IZ SLOVENIJE.

Govorniški tečaj «Preporoda». Na rednih tedenskih sestankih se vršijo predavanja o teoriji govorništva, poleg tega pa praktične vaje, ki se jih morajo udeleževati vsi tečajniki. Najprej so se vadili v dispoziciji govora, kasneje v izdelavi govora in njegova prednašanju. Uspehi, ki so jih dosegli z marljivim posečanjem sestankov in z aktivnim sodelovanjem, so zelo zadovoljivi.

«I. Preporodova akademija» se je vršila dne 29. marca v dvorani Dijaškega doma in je sijajno uspela. Nastopili so društveni orkester, tamburaški zbor, društveni kvartet, solopevci in deklamatorji. Številno občinstvo, predvsem starši in profesorji, ni štedilo z zasluženno pohvalo. Želimo le, da «Preporod» na ta način še večkrat pokaže plodove svojega vztrajnega dela.

Kulturnoznanstveni odsek J. N. A. D. «Jadrana» je priredil v zimskem semestru celo vrsto uspeh predavanj. Tov. S. Bajič je v ciklu petih predavanj pod naslovom «Socijalne in politične osnove XX. stoletja» obravnaval vsa sodobna socijalna in politična vprašanja in njih zgodovinske vznike. Dalje je tov. M. Zadnek v dveh predavanjih «Pomen tehnike» razglabljal razvojne možnosti tehnike ter nje vpliv na bodočnost človeške družbe. Duhovita izvajanja so izzvala živahno debato. Odsek je proslavil smrt predsednika W. Wilsona z javnim «Wilsonovim večerom», ki je bil izborno obiskan. Predavali so: tov. S. Bajič o Wilsonovem življenju, njegovih idejah in politiki, tov. Jokanovič o Wilsonovih zaslugah za nas in dr. A. Urbanc o Wilsonu in Češko-slovaški.

Centralno tajništvo Ljubljana, Tomanova ulica 3, ima naprodaj sledeče brošure: „Mladim akademikom“, Din 3.—
„Iz naroda za narod“, Din 5.—
„Moderna družba in cerkev“, Din 4.—
Spomenica „Slovenija“ Din 10.—

M. TIČAR
LJUBLJANA

Šelenburgova ulica

priporoča veliko zalogo
šolskih in drugih potrebščin

Našemu dijaštvu priporočamo trdko

J. GOREC

Palača ljubljanske kredit. banke

Za nakup:

koles, pnevmatike, vseh potrebščin

Prvovrstno blago

Cene zmerne

Citateljem „Vidovdana“ priporočamo

specialno krojačnico za dame in gospode po meri

Brata Brunskole, Ljubljana, Židovska ulica

SUPREMA LEX

A. Jenko: Program. (Glas Juga, marec 1914.)

Ideja nacionalizma ima temeljiti v dejstvu, da je vsakemu narodu mogoč svoboden razvoj in svobodno udejstvovanje njegove individualnosti le v nacionalni državi. Modernemu mišljenju sta država in narod istovetna pojma, ki se razlikujeta kvečjemu po vsebini, a ne po obsegu.

Majhni narodi se ne morejo udejstvovati v svetovni zgodovini intenzivno in trajno, ker jim je vsled nezadostne nacionalne mase odvzeta možnost, razviti svoje sile na vseh poljih, kakor je to dano velikim kulturnim narodom. Kjer je torej dana možnost, da se sorodne narodnostne skupine zlijejo v enotno večje nacionalno telo, se mora to zgoditi v interesu dotičnih narodnosti in vseobče kulture.

... Vsaka resnična kultura je in mora biti nacionalna; le kot taka more obogatiti zakladnico svetovnih kulturnih pridobitev s pozitivnimi vrednotami, ki so rezultat individualnih elementov nacionalne psihe. Svoboden kulturni razvoj je najsvetejši privilegij vsakega naroda; sprejemanje njegovi duši tujih kulturnih elementov znači smrt njegove individualnosti in torej tudi minus v vseobči kulturi. Nacionalna kultura je tudi za posameznika vir, ki mu daje možnost lastnega svobodnega stvarjanja na podlagi nacionalne in personalne individualnosti.

... **Zahtevamo ujedinjenje sorodnih jugoslovanskih narodnostnih skupin v en narod jugoslovanski, politično avtonomen in kulturno svoboden.** Šele ujedinjen bo tvoril ta narod dovolj veliko nacionalno maso, na podlagi katere mu bo mogoče uveljaviti vse svoje do zdaj latentne sposobnosti in jih razviti do najvišje potence. Dani bodo s tem vsi predpogoji za ustvaritev jake nacionalne kulture, zgrajene na novih temeljih nacionalne individualnosti, samozavesti in optimizma. Na teh podlagah bo mogla nastopiti v bodočnosti faza jugoslovanskega imperializma, ki bo vsebovala najsilnejše udejstvovanje vseh elementov nacionalnega življenja in se bo javljala zlasti v intenzivni kulturni ekspanziji kot najznačilnejšemu, najčistejšemu bogastvu naše nacionalne psihe.

Ustvaritev jugoslovanske nacije je za nas logičen zaključek dolgotrajnega zgodovinskega procesa, ki vodi neizogibno k ujedinjenju krvno sorodnih skupin, ki jih veže drugo na drugo skupen življenjski interes, predvsem pa skupna borba za existenco in za ohranitev individualnosti. ... Neizogibna nujnost koncentrirati vse sile v odpor proti navalu germanskega elementa in madjarskega nas sili k ujedinjenju, in sankcionirala je to stremenje že neštetokrat jasno izražena nacionalna volja — suprema lex.

Ivan Kolar:

SLOVENSKO DIJAŠTVO V JUGOSLOVANSKEM POKRETU

I.

Klic od Gospe Svete.

Deset let je minilo, odkar je praznovala 18. marca 1914. leta slovenska mladina žalni dan, spomin na zadnje ustoličenje koroških vojvod po narodnem obredu v slovenskem jeziku. Ernest Železni je bil zadnji vojvoda, ki ga je zaprisegel narod sam, poslej tudi te zadnje pravice nismo imeli več; tuji meč je vnaprej gospodoval in ni poznal pravice brezpravnega naroda. Knežji kamen in vojvodski prestol na Gosposvetškem polju sta ostala osamljeni priči pozabljene narodove pravice, biti na svoji zemlji svoj gospod. Pol tisočletja sta pričala «povest naše domovine, vsemu svetu nepoznane, od nikogar spoštovane».

Ne — ni je pozabil narod, ne pravice, ne domovine. S svojo srčno krvjo je pojil zemljo, da mu je rodila in mu dajala življenje nesvoobodnih dni. Njegova svoboda je živela v grobovih kralja Sama, Svato-pluka, Ljudevita Posavskega, Štefana Nemanje, živela je v povesti grobov od deda na vnuka. In povest o kamenitih pričah na Gosposvetškem polju je tekla 500 let — tedaj se je pisalo zadnje poglavje narodnega suženjstva. Solnce je oznanilo prerokovano leto:

«Po Kristusu tisoč pa nič več tisoč, potlej pa še in še. — Tiste čase bo vstal kraljič v spodnjih deželah in bo potegnil meč in ves svet bo zaklical ‚Gorje!‘ In za vojsko osedlana turška mula bo Rajno pila.»

In prišlo je.

«Kje je tičalo, da se je nenadoma odkrilo? Ali se je podedovalo in se pletlo skrivnostno od duše do duše? Ali je bila to tajna, ki jo je občutilo vsako srce in je ni upalo izgovoriti, zaradi groze? Ali je resnično plula nad nami, dokler ni zdrknila njena ura in je udarila, da so vsa srca vztrepetala in zakrvavela?»

Odkod je, ko nihče ne ve in vendar šepetajo usta, da so jo čakali narodi, da je že bila med nami, ko je še ni bilo nje — z grozo prerokovane.»¹

Da, narodi so jo čakali z grozo in upanjem v srcu. Vedeli smo, da pride, a da je že tako blizu, tega nismo vedeli.

Omladina je prva zaslutila in čutila, da se bliža velika nedelja narodovega vstajenja, čutila je, da prihaja prvi sveži dih novega jutra, ko še ni videla zarje njegove. Na predvečer velikega tedna, ob uri

¹ F. S. Finžgar: «Prorokovana», Dom in Svet, 1915, 1. št.

duhov, so se odpirali grobovi, narodni mučeniki in preroki so vstajali in govorili mladim nedolžnim srcem o narodovi pravici. Starci so dejali, da poslušajo otroci bajke.

Mladina pa je verovala grobovom in njih bajkam. Čutila je v zraku nad zaslužnjeno zemljo vonj nedolžne krvi, ki ima biti darovana v odrešenje vseh zatiranih.

18. marca leta 1914. je čula vsa narodno čuteča slovenska mladina klic od Gospe Svete, klic pozabljene pravice. Proglasila je ta dan kot narodni praznik, da položi na gosposvetski vojvodski prestol javno, pred vsem svetom prisego narodne osvete. V pero sedmošolcu Adolfu Ponikvarju je narekovala četa «jugoslovanskih srednješolcev» slavnostno poslanico narodu

«Klic od Gospe Svete»,

da čuje ta klic ves narod in da se predrami iz suženjskega spanja, zakaj dnevi odrešenja, ki imajo priti, so blizu.

To je bil praznik organizirane omladine «jugoslovanskih srednješolcev», ki je dala inicijativo, in je bil praznik celokupne slovenske omladine, «svobodomiselnega» in «katoliškega» dijaštva, ki je nastopilo tedaj solidarno v eni misli za skupno nacionalno idejo. To je drug važen pomen takratnega javnega nastopa slovenske srednješolske omladine.

Tretji in najvažnejši pomen temu prazniku pa je dala usoda sama. Ali je bilo slučajno, ali je bilo preračunjeno po nikdar razumljivih potih usode, da se je to zgodilo ob uri, ko je že trkala na vrata «z grozo pričakovana» svetovna vojna. S to proslavo baš se pričinja za jugoslovansko svobodomiselno dijaštvo velezdajniški proces, na katerega se je pripravljala avstrijska justica že dolgo vrsto let, ki ga je pa vzdignila neposredno šele ob sarajevskem atentatu. Slovenska omladina je namreč s tem proklamirala v javnost pokret, katerega nacionalni značaj so «pravilno» vohali zdresirani detektivski nosovi že dolgo pred tem, toda ne dovolj spretno, da bi mu mogli priti do živega. Zlasti pa je stala usoda na pravični strani udeležencev jugoslovanskega pokreta ob tej usodni minuti in ni dopustila avstrijski justici, da bi mogla prodreti v globino revolucionarnih načrtov mladih «velezizdajalcev» kljub izdatni pomoči avstrijskih konfidentov in denuncijantov, kar bi v nasprotnem primeru zahtevalo marsikatero mlado življenje na vešala. Vendar pa je zahteval ta velezdajniški proces slovenskega dijaštva pred c. kr. deželnim kot izjemnim sodiščem v Ljubljani in pred pristojnim višjim sodiščem v Gradcu žrtve, ki se jih bo narod spominjal vselej s hvaležnostjo. Temu momentu baš je posvečen spomin desetletnice protestnega dijaškega štrajka v znak nacionalne manifestacije dne 18. marca leta 1914.

II.

Revolucionarni pokret za jugoslovansko idejo med slovensko mladino.

O nacionalnem gibanju med Slovenci, o kulturnem in političnem, bo moral napisati naš zgodovinar prej ali slej debelo knjigo. Pan-slavizem, ilirizem in jugoslovanstvo jezikovnega in političnega značaja, problemi jezikov in narečij enega in štirih in dvanajstih in več bodo našli svoja poglavja v tej zgodovini. Meni je tu odmerjena naloga, podati skromen osnutek za sliko o jugoslovanskem pokretu med slovensko omladino tik pred svetovno vojno. Je to pokret, ki je rastel samoniklo in tvori samostojno poglavje v zgodovini našega narodno-političnega preporoda.

Po nastopu slovenske narodnoradikalne akademične omladine na Dunaju in v Pragi v letih 1902. do 1906. se je oprijela njih gesla «Iz naroda za narod» tudi srednješolska omladina v Sloveniji. Program in namen tega pokreta sta bila, vzbuditi v vsakem poedincu vero v vzvišenost in absolutno vrednost duševne kulture, vzgoja krepke individualnosti in narodne samozavesti ter splošna izobrazba na podlagi svobodne znanosti. Naravno je, da so našla politična vprašanja vedno odmev tudi v srcih mladine. Politika našega malega naroda je stala zadnja desetletja bolj kot kdaj prej v znamenju boja za obstanek proti silnemu navalu germanizatornega elementa preko Koroške in Štajerske tudi na Kranjsko. Bil je to boj v znamenju «nemške kulture», kateremu se je mogla staviti nasproti le močna individualna narodna duševnost, prežeta narodne zavesti. Od juga Italijan, pri Hrvatih Madžar. To so bili tedanji bojni klici, ki so izzvali ob pogledu na gospodarsko in politično premočnega nasprotnika (zlasti Nemca!) klice p o p o m o č i. Na število, na združenje je meril ta klic: zdaj po političnem, zdaj po kulturnem, zdaj po gospodarskem, zdaj po jezikovnem udruženju, zdaj s Hrvati, zdaj z njimi in Srbi in še z Bolgari.

Aneksija Bosne od strani Avstrije leta 1908. je razburkala na Balkanu jugoslovansko vprašanje naravnost ostentativno. Mobilizacija avstrijskih čet ob srbski granici. Balkanska vojna. Oči Slovanov so se upirale v Beograd. Simpatije srednje Evrope na strani Turčije. Srbske zmage. Napetost v srednji Evropi. Pod takšno atmosfero političnih dogodkov je živela tedanja slovenska mladina, navdušujoč se za narodnoobrambna društva in utrjujoč narodno samozavest v boju proti «kulturnim» vpadom nemškim in italijanskim.

Revolucionarne ideje vseh vekov so bile vselej najbolj pristopne mladini, ki ni nikdar ljubila praktičnega suhega računanja z dejstvi. Izkušena starost naziva to lastnost mladine vrtoglavoost. Jugoslovansko vprašanje pri vseh Jugoslovanih ima svojo zgodovino in obsega naj-

različnejše faze in dimenzije, ki segajo v najširši panslavizem in na drugi strani v najožje obseženi individualizem «malih narodičev». Ideja jugoslovanstva, ki je tlela od vzpostavitve Karadžordževićev na srbski prestol leta 1903. do napetosti na Balkanu, ki je izzvala balkansko vojno, je vrgla ob teh dogodkih iskro v srca slovenske srednješolske mladine, ki se je vžgala v mogočen plamen revolucionarnega jugoslovanskega pokreta, ki je ustvaril l. 1912. čvrsto falango «jugoslovanskih naprednih srednješolcev».

Leta 1911. je potovala mala četa slovenskih srednješolcev v Srbijo in dobila direktne zveze z Narodno Odbrano v Beogradu. Osmošolec Franc Fabjančič² je sprožil idejo tajne revolucionarne organizacije in njegov brat Vladislav Fabjančič jo je ustvaril. Ožji njegov krog, v katerem je bil tudi Avgust Jenko, je zbiral jeseni leta 1911. revolucionarno navdahnjene tovariše pod tajno zaprisego zvestobe skupni ideji. Obenem so pripravljali pravila in že po novem letu (13. januarja 1912.) se je sestal ustanovni občni zbor tajne «organizacije jugoslovanskih naprednih srednješolcev», ki je potrdil pravila in izvršil svečano zaprisego vseh članov — «kovačev».³ Vršil se je v prostorih «Političnega izobraževalnega društva za dvorski okraj» na Rimski cesti št. 3. Navzočih je bilo 18 članov, ki so soglasno izvolili sledeči odbor: predsednik Vladislav Fabjančič, Avgust Jenko, Čoš, Črne, Kržič in Likar iz I. državne gimnazije in Pirkovič in Ogorelec iz II. državne gimnazije.

Pravila so določala organizaciji sledeče smeri in cilje:

«§ 16. Organizacija se ustanovi na temelju jugoslovanskega nacijo- nalizma, popolnega demokratizma in svobode duha.⁴ § 17. Razširjati hoče znanost ... svetovno in domačo literaturo, politično (in sicer znanstveno politično) naobrazbo ter učenje modernih jezikov. § 18. Zbližati se hoče z drugim slovanskim, posebno jugoslovanskim dija- štvom in v to svrhu gojiti zanimanje za srbohrvaški jezik, jugoslo- vanske kulturne, narodnostne in politične razmere in udomačevati srbohrvaško in bolgarsko literaturo med Slovenci. § 19. V dosego svojih ciljev bo izdajala organizacija svoje glasilo, ustanovila knjiž- nice in prirejala predavanja in sestanke.» — Na zelo pogostih sestankih

² Padel v vojski na bojišču pod Krnom leta 1916.

³ Člani so se nazivali «kovači» ali «kladivarji» po znani Župančičevi pesmi «Kovaška», ki so jo vzeli naslednje leto kot programni motto svojemu glasilu «Preporodu». (Pesem sama na sebi pa je sicer socijalistična in so pri navedenem mottu izpustili njen karakteristični srednji del.)

⁴ Na ustanovnem občnem zboru je bilo še posebej izrecno poudarjeno: «Organiza- cije glavni namen je izobrazba. Ona nastopi proti katolicizmu in papeštvu. Organizaciji vera ni stranska stvar, ker brez jasnosti v verskem* stališču ne more biti prave izobrazbe... Organizacija se odreče dogmam... Nji je resnica, kar spozna s svojim razumom.»

so se vršila razna predavanja, a največ o narodni zgodovini, kakor je razvidno že iz delnega zapisnika, ki ga je po nesreči zaplenila policija (l. 1914.). Stanko Tominec je vodil «tečaj za srbohrvaški jezik».

Vzporedno s to organizacijo je tekla v popolnem soglasju akcija narodnoradikalne organizacije v medsebojnem občevanju voditeljev obeh struj, ki so koncem tekočega šolskega leta 1911./1912. izvršili po dogovorih načrt za reorganizacijo narodnoradikalne organizacije v obliki fuzije. Narodnoradikalno dijaštvo je gostovalo v društvenih prostorih Akademičnega ferijalnega društva «Prosvete» v «mali» dvorani Mestnega doma. Organizaciji je predsedoval sedmošolec Janko Kos, tajnik je bil Evgen Lovšina. Do jeseni (1912) je bilo že vse pripravljeno in definitivno dogovorjeno po III. celjskem shodu, na katerem se je že tudi razpravljalo o jugoslovanskem vprašanju. Odločiti je imel občni zbor le še glede skupnih pravil in programa. Tik pred pričetkom izdaje skupnega glasila «Preporoda» sta se obe struji že združili v skupno delovanje (sodnijski akt obtožnice pravi, da «vsekakor vsled vpliva prve balkanske vojne»). Organizacija narodnoradikalnega dijaštva je privzela v svoj program gojenje jugoslovanskih jezikov, predvsem srbohrvaščine, in z bližanje jugoslovanskih narodnosti. Namen organizacije pa je bil do ločen sledeče:

(I., 1.) Družiti in vzgajati slovensko dijaštvo na podlagi ideje jugoslovanskega narodnega ujedinjenja in protiklerikalnega mišljenja.⁵

(II., 5.) Spodbujati člane k potovanju po jugoslovanskih zemljah in v ta namen se organizira «jugoslovanska počitniška zveza»⁶.

(II., 6.) Agitirati, da dijaki telovadijo pri «Sokolu» in spoznavajo sokolski program.

(III., 1.) V organizacijo vstopi lahko vsak napredni dijak, ki je pripravljen širiti ideje Jugoslovanstva in antiklerikalizem.

Kar je bilo v pravilih očrtano iz previdnosti pred politično oblastjo le «na splošno», je našla sodnijska preiskava natančnejše izraženo v korespondenci članov. Tako navaja obtožnica pismo Pavla Grabnarja, pisano Fr. Zevniku v Idrijo (dne 15. oktobra 1913.) in sopedpisano od Evgena Lovšina: «Hočemo potom kulturnega in političnega ujedinjenja vseh Jugoslovanov ustaviti propadanje slovenskega, hrvatskega in srbskega življa v Avstriji.» Ali pa istotako zaplenjeno pismo⁷ Izidorja Stampfla, ko piše Fr. Hrovatu v Maribor: «... Če še ne veš, ima ta organizacija svoj končni smoter kulturno in politično (!) ujedinjenje vseh Jugoslovanov, za sedaj seveda še samo razširjati med narodom to idejo in čut za skupnost s Hrvati in Srbi...»

⁵ Pozneje so zadnje tri besede izločili iz pravil.

⁶ Idejno predhodna organizacija današnjega «Ferijalnega Saveza».

⁷ Z dne 2. maja 1914.; v sodnijskih aktih pod št. 585 (Vr. 643/14).

Ob sklepu enotne organizacije je izšla 1. številka skupnega glasila «Preporoda». Abiturijenti A. Jenko, S. Tominec, Vl. Fabjančič, Tiegler, Gnezda, V. Zorc, Rabič, Likar, Čoš i. dr. so odšli večinoma na Dunaj, organizacija in list pa sta ostala v rokah srednješolcev. Prvo in drugo številko je uredil Janko Kos in tudi sotrudniki so bili večinoma sami srednješolci.

(Dalje prihodnjič.)

SOKOL - VZGOJA - „NORA“ LETA

(Konec)

Tudi razmerje do učiteljev se izpremeni. Dečko začne samostojno presoјati svet in tudi — učitelja. Nekdaj skoraj sveta avtoriteta pada, in če je učitelj bolj slab, preveč upade; zato je pa naravnost vzgojno pravilo, ki predpisuje učitelju za ta leta, naj bo strog. Tako se zgodi, da dečki-dijaki marsikak ukrep napačno tolmačijo; navadno je storjen njim v korist, čeprav tega ne razumejo. In ta strogost vpliva, da se marsikdo z veliko hvaležnostjo spominja svojega osnovnošolskega učitelja, ki je bil morda tudi strog, redkeje pa svojega profesorja — izjeme se sicer najdejo. Stvar je enostavna: otrok brez lastnih misli še ni čutil strogosti, mlad dijak z lastno probujajočo se duševno samostojnostjo jo pa čuti.

Tudi avtoriteta do zgodovinskih osebnosti, ki so prej tako delovale na mlado dušo, gine; često se čujejo iz mladih ust sodbe, ki so vse prej kot pravične. Da, tudi avtoriteta kulture, ki je duševni produkt rodov in rodov, izgublja včasih svojo očarujočo moč; mislim pa, da mladina današnjih dni ni zapadla tej bolezni, ki je naravnost pogubna.

In prijateljstvo. Človek v teh letih je zadovoljen z maloštevilnimi prijatelji; rabi jih pa nujno, brez njih je ves nesrečen. Intimna so ta prijateljstva, vendar jih često prekinjajo spori, ker vsaka stran trdovratno brani svoje stališče, če pride do divergence; ako se pa kljub temu obdrže, ostanejo trajna.

V tej dobi se dečki prvič začno jasneje zavedati, da so deklice na svetu, kar samo na sebi ni nič hudega. Pri nekaterih sicer prihaja ta zavest, ne da bi se vzburla njih duševnost, toda pri drugih nastane pravcat kaos. Z zaupanjem naj se obračajo do oseb, ki so to že prestale, predvsem do staršev, do drugih ljudi le, ako so jim popolnoma vdani; tovariši pa navadno ne morejo svetovati, brž škodujejo; kvečjemu, če so nekoliko starejši in docela mirnega značaja. Dobro je tistim dečkom, ki imajo inteligentne, pridne in idealne sestre; tako sestre navadno prav blažilno vplivajo nanje.

Ta doba je usodna za življenje, usodna zato, ker človek raste v tisto smer, proti kateri se v njej nagne. Pametno delajo tisti dečki, ki pridno posečajo telovadbo; saj telovadba

ne krepí samo telesa, ampak pomaga uspešno pobijati tudi zarodke strasti, ki se pojavljajo v mladi duši. Kdor pa ne hodi k redni telovadbi, tisti pa naj bi doma delal proste vaje po načelih švedske gimnastike: tekom dneva manj, zvečer, preden gre spat, pa do utrujenosti!

Deklice preživljajo podobno krizo kakor dečki, vendar se mirneje razvijajo.

Reči moram, da je za samovzgojo dečkov dobro, če hodijo z deklicami v isto šolo; prisiljeni so, da nekoliko krotijo svojo čud, ki se javlja najbolj divje v teh letih. Deklice pa imajo prej škodo, pretrpeti morajo eno ali drugo sirovost; vendar je dobra žena že v svoji mladosti pravi angel: z mirnim pa čustvenim dostojanstvom lahko ukroti dobrega pa malo prebujnega junaka.

Gledajo naj deklice, da se ne oprimejo fantovskih navad, ki jim malo pristojajo; prav je pa, da se pripravijo in utrde za življenje; tako bodo nekaj lahko pomagale graditi kulturo, ki je poleg narodnosti najvišja dobrina.

Dr. Alfr. Šerko:

ORAŽNOV DIJAŠKI DOM

Ko je sestavljal pokojni dr. Ivan Oražen v pozni jeseni leta 1919. svojo oporoko, glasom katere zapušča za primer svoje smrti vse svoje premično in nepremično premoženje v iznosu več milijonov dinarjev medicinski fakulteti v Ljubljani, ki naj uporablja to premoženje za ustanovitev in vzdrževanje zavoda «Oražnov dijaški dom», pač ni računal z možnostjo, da bo preteklo po njegovi smrti več let, ne da bi bila njegova poslednja želja izpolnjena. V svojeročno pisani ustanovni listini, ki je bila priložena oporoki, pravi, da naj dekan medicinske fakultete takoj po njegovi smrti, še preden se imovina izroči upravnemu odboru (zapuščine), skliče upravni odbor, da ukrene, katere preuredbe in opreme so v «Oražnovem domu» potrebne, in zaključuje to željo z dostavkom: «stanovanja v Oražnovem domu naj se dijakom podele, če le mogoče, že prvi semester po moji smrti».

Dr. Ivan Oražen je umrl 11. marca 1921., torej teče sedaj že sedmi semester, odkar je umrl, in še vedno ni izgleda, kdaj bodo slušatelji ljubljanske univerze deležni pokojnikovega blagodejanja.

Vprašanje Oražnovega dijaškega doma ni vprašanje samo medicinske fakultete, temveč celokupne univerze. Ne glede na to, da oporoka nikakor ne rezervira stanovanj v dijaškem domu slušateljem medicinske fakultete, temveč le določa, da naj jih dobe v prvi vrsti nezakonski, ubogi medicinci, bi bile z realizacijo ODD. razbremenjene vse one ustanove, ki nudijo sedaj medicincem kako podporo. Ta razbremenitev bi ne bila neizdatna, saj bi nudil ODD. štiridesetim

sluшатeljem univerze brezplačna stanovanja. Vzroka torej dovolj, da stavi tudi slušateljstvo ostalih treh svetnih fakultet osebam, ki jih to tiče, javno vprašanje: kaj je vendar z Oražnovim dijaškim domom?

Namen teh vrstic je, dati na to povsem upravičeno vprašanje stvaren odgovor.

Kmalu po smrti pokojnega dr. Ivana Oražna se je sestal v zmislu ustanovne listine upravni odbor ODD. Ko je pa hotel uveljaviti svoje ukrepe, se je izkazalo, da stoji sodišče na stališču, da upravnemu odboru vse do definitivnega prisojila zapuščine s strani pristojne sodnije ne pristojata nikaka ingerenca ne na zastopstvo zapuščine in ne na njeno upravo, češ, da je v prvem pogledu poklicana v to finančna prokuratura za Slovenijo v Ljubljani, v drugem pogledu pa od sodišča postavljeni skrbnik, oziroma zapuščinsko sodišče samo.

Medtem je vložila pokojnikova sestrična tožbo na neveljavnost oporoke, češ, da medicinska fakulteta v Ljubljani ni samostojen pravni subjekt in da kot taka sploh ni sposobna in zmožna dedovati. Tožiteljica je sicer svojo tožbo meseca novembra 1922. umaknila, zato sta se pa oglasili dve drugi oddaljeni sorodnici pokojnega Oražna in je njih dedno oglasbo sodišče navzlic ugovoru s strani dr. Fr. Goršiča, kot izvrševalca oporoke, sprejelo. Tako je prišlo, da se je začela zapuščinska razprava šele meseca aprila leta 1923. in bila zaključena s prisojilno listino, izdano univerzi v Ljubljani, meseca julija istega leta. Začetkom zimskega semestra 1923./1924. se je upravni odbor ODD. pravnoveljavno konstituiral in prevzel upravo zapuščine v svoje roke.

S tem pa težkoče še daleč niso bile odstranjene.

V zmislu ustanovne listine naj bi kot poslopje dijaškega doma služila pokojnikova hiša v Wolfovi ulici št. 12. Ta hiša se ne sme ne odsvojiti, niti v kak drugi namen porabiti. Zato je dr. Goršič, kot izvrševatelj oporoke, že jeseni leta 1921. stavil pri mestnem magistratu ljubljanskem, kot stanovanjski oblasti prve stopnje, predlog, da naj se dovoli odpoved stanovanj strankam, stanujočim v omenjeni hiši, in se skliceval pri tem na člen 23. takrat veljavne stanovanske uredbe z dne 21. maja 1921., glasom katerega je v izjemnih primerih dovoljena dodelitev prostorov privatnih oseb za javne humanitarne ali kulturne institucije. Mestni magistrat si predloga dr. Goršiča ni usvojil, pritožba na bivši stanovanski senat pri pokrajinski upravi pa je bila definitivno, to se pravi pravnomočno, zavrnjena. Medtem je stopil v veljavo novi stanovanski zakon s pravilnikom, ki take, četudi samo izjemne dodelitve privatnih stanovanj v humanitarne ali kulturne namene, sploh ne pozna. S tem je pa vzeta upravnemu odboru vsaka možnost takojšnje realizacije Oražnovega dijaškega doma na tej osnovi in mu bo vzeta vse do tedaj, dokler bo v veljavi ta zakon.

Nuša Rapètova:

DRAMA

Naloga, da poučimo narod, da vlivamo v preproste duše ljubezen do domovine, čaka predvsem učitelja! Ker se mi zdi primerno, da se v dijaškem listu spregovori tudi o posameznih umetnostih, ki so krona lepote, s pomočjo katere se vzbudi v srcih mehko — ljubezen, bi rada spregovorila nekoliko o naši drami.

Dijaštvu je predvsem koristna drama, da s svojo učinkovitostjo pokaže življenje in zbudi v dušah iluzijo resničnega doživetja. Krepka je beseda, govorjena z odra, zato pa je treba, da se nekoliko poglobimo v dramsko umetnost, da se priučimo globljega mišljenja, ki ga nam nudi avtor v svojih dramah. Spoznati je treba življenje v lepoti, pa se moramo tudi ozreti v njegovo senčno stran...

Zivega zanimanja je treba in volje zlasti dijaku, ki hoče nekoč stopiti med narod! Ne samo, da nas uvaja drama v življenje, nudi nam tudi lepo uglašen govor, ki je tako važen faktor narodnemu propovedniku. Zdi se mi, da je na odru postavljeno nekako ogledalo, v katerem lahko vidimo hibe in se jih, opozorjeni po njem, izognemo. Zgodi se, da najde človek samega sebe prav v izklesanih osebah v igri. Oko se mu odpre in možnost mu je dana, da se odvadi tej ali oni napaki. Lahko se vzbudi v srcu, ki je bilo še pred kratkim mrzlo in trdo za razumevanje sočloveka. Ljubezen do njega. Tisti, ki je dejal še nedavno, da se mu zdi vse neumnost, da je edino pametno še spanje, se prebudi, oživi in se poprime dela z obema rokama, da nadomesti zamujeni čas. Je to umetnost — najlepše darilo naroda! Vpliva nanj z mogočno, nekako hipnotično silo!... Oglejmo si torej dramsko umetnost najprej sami, da bomo pozneje lahko razkrili njeno lepoto žejnim in lačnim očem, saj vemo, da se ravno z odri po deželi širi prosveta med narodom!...

Navada je sicer, da pri nas in v splošnem z nekakim predsodkom zremo na one, ki so posvetili svoje moči in zmožnosti teatru! Treba je odpraviti ta predsodek, treba je spoznati tudi silo dramatika in jo spoštovati! Ni to delo, ki bi imelo predvsem namen zabavati, ne — ono poučuje. In kdo ne bi bil hvaležen dobremu učitelju? Dramatik — dober igralec pa je vsekakor to in zasluži hvaležnosti ne pa zahrbtnega mišljenja in obrekovanja. Pustimo slabosti in napake sočloveka in ozrimo se, ne skozi očala prikrite misli, na njegovo delo s pravičnim očesom. Potem šele bomo spoznali vrednost dramske umetnosti! Z veseljem in hvaležnim srcem se bomo ozirali na tiste, ki nam nudijo slike iz življenja, ki «prodajajo čas in svoje živce»! (Kakor je tako resnično zapisal v letošnjem gledališkem listu gospod Osip Šest.) Pozdravil bomo avtorje dramskih del in z njimi one, ki omogočajo vpriporitev. Odkrila se nam bo šele tedaj umetnost v pravi luči. Kadar se bo dvigal zastor pred nami na odru, bomo občutili ono gledališko iluzijo, o kateri se toliko govori in piše ob podobnih prilikah. Tako se bo zgodilo, da nam ne bo vse le zabava, temveč glasilo in vzpodbuda k delu! Dobro igrana igra so sanje in odpočitek telesu, a duši hrana in uživanje! Dijaštvu — mladini je potrebno, da si prisvoji tako razumevanje in ga skuša uveljaviti med svetom, da se spozna čista lepota umetnosti brez «predsodkov»!...

Da spregovorim kratko o doslej pri nas igranih igrah, je bil potreben uvod, ki naj prepriča čitatelje, da razsojam s popolnoma svojega lastnega stališča. Nabralo se je toliko gradiva, da bo pač moralo moje poročilo o dosedanjih predstavah zavzeti pač bolj pregleden značaj. Pozneje upam, ko se zamujeno dohiti, bom skušala ugotoviti natančneje vsako igro, podati nje kratko vsebino in se tudi nekoliko ozreti na lepoto in hibe igre same, kakor tudi posameznih igralcev in režije...

Kot prva je prišla na naš oder Ivana Preglja žalna igra v štirih dejanjih «A z a z e b». Režijo je vodil g. M. Skrbinek... Igra se vrši v dneh učenja in trpljenja Kristusa med prvo in zadnjo Veliko nočjo v Magdali, Kapernavmu in ob Oljski gori na Markovi

pristavi. Glavna oseba je Marija Magdalena (Mirjam iz Magdale) in Juda Iskarijot (Juda iz Keriot). Središče vse igre kot take je: boj med dobrim in zlom!... Pri premieri sicer ta igra ni imela pričakovanega uspeha, pozneje pa so se igralci uigrali. Najboljši je bil gotovo g. Kralj v vlogi Joela, hasana Jeruzalemskega. Tudi gospa Šaričeva v vlogi Mirjame je žela mnogo priznanja.

Takoj za to igro je prišla na repertoar Fr. Hebblova tragedija v petih dejanjih «Judita». Poslovenil Fr. Albrecht; režiral g. Fr. Lipah. — Igra se vrši v taborišču Holofernovem, v Juditini sobi in v Betuliji. Snov je zajeta iz sv. pisma, toda Judita, junakinja drame, je orisana s popolnoma drugačno — morda bolj naravno duševnostjo, kakor si jo človek predstavlja po pripovedovanju iz sv. pisma. Sicer je pa ravno v tem dosežen efekt tragedije... Ga. Marija Vera (takrat še kot gost) je bila v naslovno vlogo zamišljena z dušo in telesom. Morda je bilo v njeni igri ponekod nekoliko preveč brutalne sile, ki si jo tako v ženski težko predstavljamo, čeprav je Judit žena posebne sorte. Holofernes g. Skrbinška je bil prav premišljeno in dobro izveden. Med drugimi, po spretni režiji več ali manj dobro uspelimi karakterji mi je še posebno ugajal g. Lipah v vlogi nemega in slepega, bogunavdahnjenega Daniela... Gledališče je bilo pri premieri slabo obiskano. Vzrok, mislim, je bil v tem, ker sta bili igrani druga za drugo dve svetopisemski igri, kar je bil vsekakor pogrešek, storjen s strani uprave.

Iz lanske sezone so ponovili Williama Shakespearja komedijo v petih dejanjih «Karočete». Poslovenil Oton Župančič; režiral g. Osip Šest. — Godi se v ilirskem mestu in na bližnji morski obali. Poleg romantične ljubezni je položeno v to komedijo še lepo izklesano prijateljstvo. Po raznih zapletljajih se končno vsa zadeva konča veselo po želji gledalcev. Skrbna priprava je imela za posledico lepo, celo boljše kot lani, uspeho igro. Poleg izbornega Malvolija, Olivijinega dvornika g. Rogoza, je žela največ smeha vitez Andrej Bledica g. Šesta. Tudi g. Peček kot vitez Tobija Rig je svojo vlogo prav dobro pogodil. Orsino se g. Drenovcu pač prilega. Med ženskimi močmi je odnesla gotovo prvenstvo ga. Šaričeva kot Viola, Sebastjanova sestra. Skoro nič ni zaostajala hišna Marija grofice Olivije ge. Juvanove. Ga. Wintrova v vlogi grofice Olivije je bila, kakor navadno, zelo simpatična, le da je mestoma govorila pretiho. Boljše kot lani je podal dvornega norca g. Skrbinšek. Res z užitkom se gleda tako ženialno komedijo, kar se je potrdilo s tem, da je bilo gledališče vedno dobro obiskano.

V originalu se je igrala na našem odru Ive Vojnoviča dramska pjesma u tri pjevanja «Smrt majke Jugovića». — Režiral g. Zvonimir Rogoz. Snov je zajeta iz leta 1389. o «Vidovdanu». Nam je pač znano Kosovo, saj nam je narodni praznik. Bil nam je tudi spomin in prerokba k doseženemu osvobojenju. Kadar je bilo naše oko uprto v Kosovo, je ugledalo veliko junaštvo in svobodo!... Prvi dve dejanji se vršita na «čardaku Jug Bogdanove kule» in tretje na Kosovu. — V tej igri se je zlasti odlikovala ga. Rogozova kot majka Jugovića in njen najmlajši sin Damjan gospoda Rogoza. Z v srce segajočo milino je podala tudi ga. Šaričeva deveto snaho Angjelijo. Lepa in čuvstvena je bila Kosovka devotica ge. Danilove-Balatkove ter enako dobra «jedna baka» ge. Juvanove. Slepí guslar g. Skrbinška je privabil marsikomu solzo v oko... Ob tej igri sem tekom letošnje sezone skoro najbolj uživala umetnost združeno z gorkim domovinskim čuvstvom ljubezni! Zelim samo, da bi skoro zopet čula na našem slovenskem odru blagovzvenično srbohrvaščino. Prepričana sem, da je h krasno uspeli igri pripomoglo obilo dejstvo, da je bila igrana v originalu, ker je pač znano, da vsako delo izgubi kolikortoliko svoje lepote tudi ob najboljšem prevodu. Zelo priporočljivo je, da se uprizori še več enakih iger, saj se mora vsak zavedati, da se prav s tem širi in utjuje naše narodno edinstvo in ljubezen do prelepe jugoslovanske domovine!

(Dalje prihodnjic.)

POROČILO STATISTIČNO ORGANIZATORIČNEGA ODSEKA C. T.

Kakor smo v «Vidovdanu» že poročali, posvečamo največ pažnje predvsem srednješolcem. Razposlali smo vsem srednješolskim organizacijam, včlanjenim v C. T., statistične pole, da nam v njih zberejo natančne podatke o dijaštvu na naših srednjih šolah. Kjer pa še ni naših organizacij, smo za to delo naprosili naše zaupnike. Pole nam je doslej vrnilo edinole srednješolsko društvo «Prosveta» v Novem mestu, ki jih je vzorno izpolnilo. Vsem drugim stavljamo novomeško «Prosveto» za zgled. Vse srednješolce ponovno opozarjamo, da je zbiranje statistike njim samim v korist. Saj je ponovno povpraševanje zastopnikov raznih nedijaških organizacij in odličnih oseb po podatkih o našem dijaštvu gotovo dokaz, da zanimanje za dijaštvo v naši javnosti raste. Na podlagi zbranega materiala bomo priobčili v «Vidovdanu» obširno statistiko srednješolcev. S tem pokažemo javnosti obenem dvoje: našo delavnost in naš položaj.

V naslednjem navajamo nekaj podatkov o dijaških domovih in kuhinjah v Sloveniji. Za podane informacije se odsek gg. ravnateljem teh zavodov najtopleje zahvaljuje.

Nabranega imamo že precej gradiva o dijaških kuhinjah in pričakujemo še nekaj tozadevnih informacij zlasti o dijaškem domu v Ptuj, ki jih pa priobčimo v prihodnjih številkah. — O d b o r.

Dijaški dom v Kočevju.

Društvo «Dijaški dom» je bilo ustanovljeno leta 1919. Njegov namen in delokrog je zbiranje prispevkov za podpiranje dijakov kočevske realne gimnazije.

Leta 1922. je prejelo društvo v last imetje razpuščenega društva «Deutsches Studentenheim in Gottschee» s hišo št. 133 v Kočevju in zemljiščem. To hišo je do jeseni leta 1923. prezidalo v dijaški dom, dogradivši II. nadstropje, ter pričetkom šolskega leta 1923./1924. otvorilo dijaški dom, v katerega sprejema le dijake kočevske gimnazije. Vodstvo doma je v rokah dveh profesorjev gimnazije, nadzorstvo pa vodi kuratorij, sestavljen iz članov društvenega odbora.

V dijaškem domu dobiva popolno oskrbo s hrano in stanovanjem 43 gojencev, za več začasno ni prostora. Oskrbovalnina znaša za dijake iz kočevskega političnega okraja po 2500 K mesečno, za dijake iz ostalih delov kraljevine po 2700 K, za dijake iz ostalih držav (mišljeno je za sedeno ozemlje) po 3000 K mesečno.

Akademski kolegij v Ljubljani.

Kakor hitro je dobila Ljubljana univerzo, je takoj nastala skrb, kje nastaniti akademike, kako priti morda do higijeničnega in potrebam študija primernega akademskega kolegija. Prva tri leta univerze so se visokošolci potikali po nezdravih in učenju neprimernih prostorih ljubljanskega Gradu. Stanovanski problem je ostal dotlej nerešen.

Ta težki položaj je uvidel takratni poverjenik za socialno skrb g. Adolf Ribnikar. Premišljeno in z njemu lastno energijo je načel to kulturno delo in socialno tako važno vprašanje.

Kot predsednik pripravljalnega odbora je dne 23. aprila 1921. sklical na univerzo ustanovni občni zbor akademskega kolegija. Tu so bila odobrena pravila, izvoljeno načelstvo in nadzorstvo. Po zaslugi marljivih in požrtvovalnih odbornikov je bil otvorjen kolegij že 15. oktobra 1921. (Glej poročilo g. prof. Jerana, ravnatelja akademskega kolegija, v «Njivi», I. II., št. 10/12.)

Statistika.

V zimskem semestru šolskega leta 1923./1924. je stanovalo v kolegiju 136 akademikov, in sicer:

filozofov . . .	24, to je 18 %	državljanov Kraljevine Srbov,
juristov . . .	26, „ „ 19 %	Hrvatov in Slovencev 120,
medicincev . . .	19, „ „ 14 %	to je 88 %;
tehnikov . . .	67, „ „ 49 %	iz Jul. Benečije 16, to je 12 %;
		skupaj 136 akademikov.

skupaj 136 akad.

Po semestrih:

Slovencev . . .	87, to je 64 %	Prvoletnikov . . .	31, to je 23 %
Hrvatov . . .	29, „ „ 21 %	drugoletnikov . . .	34, „ „ 25 %
Srbov . . .	20, „ „ 15 %	tretjeletnikov . . .	27, „ „ 20 %
		četrtoletnikov . . .	40, „ „ 29 %
		absolventov . . .	4, „ „ 3 %

skupaj 136 akad.

skupaj 136 akad.

Neposredno vodi in upravlja kolegij njegov ravnatelj. Imenuje ga načelstvo akademskega kolegija. Člani načelstva so sledeči gospodje: 1.) Adolf Ribnikar, predsednik; 2.) univ. prof. Rih. Zupančič, podpredsednik; 3.) profesor Fran Jeran, tajnik; 4.) Avgust Praprotnik, blagajnik; 5.) ing. A. Klinar, gradbeni ravnatelj v p.; 6.) dr. Otmar Krajec, zdravstveni svetnik; 7.) dr. Albert Kramer, minister n. r.; 8.) Avgust Nebenführer, višji upravitelj v p.; 9.) univ. prof. Josip Plešmelj; 10.) dr. Stane Rapè. V nadzorstvu akademskega kolegija so gg.: 1.) dr. Danilo Majaron, odvetnik in predsednik odvetniške zbornice;

2.) dr. Vilko Baltič, veliki župan v p.; 3.) univ. prof. dr. Fran Kidrič, rektor; 4.) dr. Karel Triller, odvetnik; 5.) dr. Fran Skabernè, šef oddelka za prosveto; 6.) Alojzij Lilleg, veletržec; 7.) ing. Milan Šuklje, tajnik zveze industrijcev.

Kolegij prospéva v največjo korist dijaštva pod vzornim in požrtvovalnim vodstvom g. prof. Frana Jerana, ki je ravnatelj zavoda že od vsega začetka. Stike med načelstvom in kolegijaši posreduje «Organizacija stanovalcev akademskega kolegija» (O. S. A. K.). Član te organizacije je vsak akademik-kolegijaš, odbor pa je sestavljen iz delegatov posameznih akademskih društev.

Načelstvo skrbi z največjo vnemo za telesno in duševno nego akademikov. V vseh prostorih se pazi na popoln red in snažnost.

Ob sprejemu v kolegij preišče vse akademike hišni zdravnik gospod dr. P. Avramović. Sobe so v zimskem času kurjene dnevno vsak popoldan, dočim so v predpoldanskih urah na razpolago prijetno temperirani prostori čitalnice in učilnice, ki sta zakurjeni že ob 7. uri in jih lahko poseča vsak akademik-kolegijaš do 24. ure.

V čitalnici so na razpolago vsi večji slovenski dnevnik, dočim nudi domača knjižnica knjige leposlovne in znanstvene vsebine.

Tekom zimskega semestra je predaval režiser narodnega gledališča g. O. Šest o bon-tonu. Njegovo izvajanje je privabilo razen kolegijašev tudi druge akademike. Stanovalec je na razpolago kopalnica z dvema banjama, na dvorišču pa drog in bradlja. Za zabavo in razvedrilo ima kolegij troje šahov in klavir.

Načelstvo akademskega kolegija je odstopilo kuhinjo in čitalnico «Gospodarski zadrugi J. n. a. d. Jadrana», ki nudi dnevno približno 120 naprednim akademikom ceneno in tečno hrano.

Dijaški dom v Mariboru.

Dijaški dom v Mariboru obstoja od leta 1919., odkar je namreč vzel v najem prostore bivšega Studentenheima. «Studentenheim» je bil ustanovljen leta 1904. in je služil izključno nemškemu dijaštvu. A le do leta 1914. Med vojno je bila v njem nastanjena vojna bolnica. Zavod je prevzelo društvo «Dijaški dom», čigar odbor je hkrati njegov kuratorij. To društvo je bilo ustanovljeno leta 1911. ter je omejevalo delovanje do prevrata le na nabiranje denarnih prispevkov za eventualno zidanje takega zavoda; seveda je vojna in devalvacija denarja vse take načrte preprečila.

Zavod kot tak se omejuje za sedaj le na popolno oskrbo mariborskih dijakov proti celotni odškodnini; dobrodelni namen obstoja v tem, da so režijski stroški kolikor mogoče majhni in da ne išče društvo kot lastnik zavoda nikakih koristi. Žal pa so podpore društvu maloštevilne; prispeva le Posojilnica v Mariboru. In tako je le majh-

nemu številu gojencev možno znižati mesečnino in jo doplačati iz nabranih prispevkov.

Število gojencev znaša že peto leto okoli 50, dočim je imel prejšnji nemški zavod maksimalno 32 gojencev. Pri sprejemanju se ozira zlasti na tiste, ki nimajo nikake druge možnosti preskrbeti si v Mariboru stanovanje; dosledno pa se odklanja take, ki bi imeli v mestu starše ali bi prišli v zavod le za kazen. (Glej dr. P. Strmškovo brošuro: V naših internatih.)

Gojenci dobivajo v zavodu vso oskrbo: hrano, stanovanje, kurjavo, razsvetljavo in pranje perila.

Dom je urejen moderno in praktično. Vodja nadzira takó gospodarstvo kakor učenje in vzgojo gojencev; nadalje vodi denarni promet, ki je znašal v letu 1922./1923. okoli 600.000 Din. Gospodinjske posle opravlja posebna gospodinja. Trije prefekti, ki so vzeti iz najvišjih razredov srednjih šol, nadzirajo gojence zlasti pri učenju in pomagajo tudi kot instruktorji v posameznih učnih predmetih. Za zavod si je pridobil mnogo zaslug njegov ravnatelj g. gimn. profesor dr. Pavel Strmšek. Tudi za vaje v petju in glasbi je na razpolago posebna soba s klavirjem. Oboleli gojenci dobe v zavodu vso postrežbo, nalezljivo bolni se oddajo v bolnico. Gledališke in druge prireditve smejo gojenci obiskovati le pod nadzorstvom. Poleg običajnih izključitvenih razlogov se izključujejo gojenci tudi zaradi vedenja, katero bi bilo iz nravnih ozirov za tovariše sostanovalce škodljivo.

Zanimiv je dnevni red zavoda: gojenci vstanejo vsak dan ob 6. uri, se umijejo ter osnažijo obleko; od pol 7. do pol 8. ure ponavljajo za šolo. Ob pol 8. uri je zajterk in nato odhod v šolo. Po šoli morajo gojenci najprej javiti prefektu, če so bili v šoli kaj vprašani. Ob 13. uri 15 minut je obed, ki obstoja v normalnih razmerah iz juhe, dveh prikuh z mesom ali pa sledi mesto mesa močnata jed. Od obeda do pol 15. ure se gojenci igrajo ali sprehajajo po velikem senčnatem vrtu zavoda. od pol 15. do pol 17. je učna ura, ob pol 17. je malica, ob pol 20. uri je večerja, mesna ali močnata; po večerji čitajo gojenci povestne knjige, ki jih dobe iz zavodove knjižnice ali pa se igrajo; kdor se še ni popolnoma pripravil za šolo, se še lahko uči v posebni sobi. Ob 21. uri gre vse k počitku, luči ugasnejo; le učenci višjih razredov s posebnim dovoljenjem še lahko ostanejo pri uku, ako dokažejo, da res še niso mogli med učnimi urami dovršiti svojih nalog. Ob nedeljah je od 10. do 12. ure učna ura. Po obedu je prosto in gojenci gredo skupno na daljši sprehod.

V mariborskem dijaškem domu pa dobivajo obed tudi podpiranci društva «D i j a š k a k u h i n j a»; dnevno jih pride 60 do 70. Tudi v tem oziru vrši zavod svojo nalogo z velikim uspehom, ker ni treba pošiljati dijaštva v razne gostilne, kakor je bilo to v prejšnjih časih.

JUGOSLOVANSKO DIJAŠTVO

Glasnik Ferijalnega Saveza. Vsebinska 6./7. številka II. letnika je prav zanimiva. Uvodoma razpravlja sedanjí predsednik F. S. Radojč L. Knežević o programu jugoslovenskih ferijalcev. Pod naslovom: Šta mi hočemo, ugotavlja, da «Ferijalni Savez» načeloma ni nikomur sovražen, gre svojo pot naprej, ni agresiven. Uverjen, da je vsem nesoglasjem krivo le medsebojno nepoznanje enih kakor drugih, pobija F. S. ta vzrok, da pojde potem v svojem toku naprej. F. S. ima le eno dogmo in od te ne odstopa: to je narodno edinstvo; ima samo eno taktiko, ki je enako odločna: strpljivost. Iz tega prirodno sledi, da F. S. lahko zbira pod svojo zastavo celokupno jugoslovensko omladino, ne glede ali zahaja v cerkev ali v džamijo, se-li klanja Rimu ali Carigradu, je-li tega ali onega plemena... Po ujedinjenju je F. S. razširil svoj delokrog na vso državo. Njegov princip je: potovati kar najintenzivneje, v glavnem v velikih počitnicah in to v kraje, o katerih vemo premalo ali nič. To je edini način, da vsak na lastne oči ugotovi, da smo Jugoslovani le en narod. Zato je treba, da postane medsebojno upoznavanje prvi praktičen cilj današnje mlade generacije. Poznan sarajevski ferijalec Jakob Kušan razpravlja o Mestnih udruženjih F. S. in njihovih dobrih straneh ter to podkrepljuje s konkretnimi rezultati iz uspešnega delovanja M. U. F. S. v Sarajevu. «Ze tretje leto deluje naše M. U., a uspeh je naravnost sijajen. Ni ga več Sarajevčana, ki ne bi poznal F. S. in njegovega cilja. Mestna udruženja so prav izvrstna in zelo potrebna, predvsem v mestih, kjer so same srednje šole. Disciplina v srednjih šolah je ostra (vsaj v Bosni), in dijaki ne morejo brez inicijative višjih šolskih oblasti prirediti nobenih javnih prireditev sebi v korist. Latentna energija našega dijaka naj najde izraza pod okriljem F. S. M. U., naj z nastopi dramskih in pevskih dijaških zborov raztrosijo misel F. S. v mesta in pokrajino.» Fránjo Staré popisuje svoje potovanje na Veliko Planino, Konja in Korošico. Spis je naravnost zapeljivo prijeten. Škoda, da malo motijo tiskovne napake. Mil. S. Filipovič prinaša Glasniku opis potovanja v Fočo; opisuje Ustipračo, Goraždo in Ustikolino ter obširneje in zelo zanimivo opisuje položaj, ekonomske prilike, zgodovino in sedanje prebivalce lepe Foče. Opisu je pridejan panorama Foče. Potopisu sledi propagandni članek za potovanja v Južno Srbijo. Skoplje je odrejeno za središče ferijalnega gibanja v teh krajih. Lepa slika Demir Kapija na Vardarju prikazuje romantičnost te pokrajine. — Tudi trgovec Marko Kažanegra je priobčil interesanten spis o Sv. Štefanu pri Budvi, olepšan z ljubko sliko. Kraj je poln prirodnih krasot, a je ostal siromašen, ker ga letovišarji še ne poznajo. Iz spisa odseva iskreno razpoloženje in ljubav ondotnega prebivalstva napram naši omladini. — Glasnik donša tudi črtico o diletantskih grupah in sliko šabačke in vrsačke dramske sekcije. To priča o lepi aktivnosti ferijalcev in naj ostane vsem privlačen vzgled. V «službenem delu» se vrste poročila o delovanju beogradske, ljubljanske, novosadske, sarajevske, skopljske in dubrovnike oblasti, okrožnica podružnicam in razno. V teh številkah je pričel U. O. F. S. priobčevati tudi «Zapisnik III. kongresa F. S.». Zapisnik je v originalu pisan v slovenščini in stilistično prav dobro sestavljen, dočim je v Glasniku objavljeni «zapisnik» prava literarna karikatura originala. Saj je tudi v Ljubljani tiskano marsikaj v cirilici in srbohrvaščini (Sokolich, Sokolski Glasnik itd.), vendar so ti spisi z enako skrbjo in točnostjo pregledani, kakor domači slovenski. Mislimo, da se tudi v Beogradu najde kdo, ki bi znal korigirati slovenske tekste. — Glasnik F. S. dijaštvu toplo priporočamo.

—že.

S HEIDELBERŠKE UNIVERZE

Ko so pred enim letom naši dijaki odhajali v München, Berlin in Heidelberg, jim je bila pot nastlana z rožicami, kakor nobenemu slovenskemu študentu pred in za njimi. Propadajoča Nemčija je bila najcenejša država v Evropi in dijaštvo vsch dežel je to znalo izrabiti. Znani rek: «Ce greš na Dunaj, pusti trebuh zunaj,» je bil pozabljen; inozemci so preplavljali univerze, prepotovali vso Nemčijo, prebrskali vse trgovine, z eno besedo, vtikali svoj nos, kamor so le mogli. V menjalnicah in bankah si slišal turško in švedsko govorico, špansko in kitajsko (franoske seveda ne!). To veselo življenje, ki je nemško propast s svojim brezobzirnim izrabljanjem le še povečalo, je trajalo tja do srede novembra 1923., ko je indeks, s katerim si moral pomnožiti cene življenskih potrebščin, dosegel lepo število tisoč milijard — enega biljona. Takrat je začela «rentna banka» s svojim poslovanjem in preprečila popolno polomijo z izdajo tako zvanih rentnih mark, katerih ena odgovarja enemu bilijonu papirnatih mark. Nemški Pfennig, že skoro pozabljen, je prišel iznova do veljave in bilijonarji so postali zopet navadni meščani. Ta stabilizacija marke je rešila državo, ker je izpodbila spekulaciji tla. Ljudje so se oddahnili, oddahnil se je tudi nemški študent, ki je bil kljub svoji Burschenherrlichkeit vendar že povetil glavo. Inozemcem pa sedaj slaba prede. Jugoslovani smo na primer na zelo drastičen način spoznali, kako majhna je (kljub razveseljivemu porastku v zadnjih tednih) vrednost našega dinarja v razmerju z njegovo predvojno veljavo. Eksistenčni minimum dijaka v Nemčiji znaša 90 do 100 M, kar odgovarja 1800 do 2000 dinarjem mesečno; seveda izhajaš s to vsoto le, če se zadovoljiš z menzo, ki igra v vseh nemških vseučiliških mestih veliko vlogo! Kdor misli v poletnem semestru 1924. (ki prične oficijelno z 29. aprilom) na kako nemško univerzo, naj si stvar temeljito premisli: kar je v Ljubljani ena, je tukaj tri ali celo štiri. Nemčija, lani najcenejša evropska država, je letos najdražja in ni izgleda, da bi se cene kaj znižale. Že vpisnina in razne takse na univerzi so zelo visoke. Pravijo sicer, da bodo odpravili tako zvaní Ausländerbeitrag, ki so ga morali do sedaj plačevati inozemci razen tudi za Nemce predpisanih taks (120 do 150 M je znašal v zimskem semestru). A novi seznam predavanj obljublja, da bodo vse pristojbine tudi za nemške dijake v poletnem semestru izdatno zvišali, tako da bo za nas račun isti. — Za sobo samo plačaš danes v Heidelbergu povprečno 20 do 25 M (400 do 500 Din) mesečno, brez postrežbe, posteljnega perila, vode, luči, raznih davkov in pristojbin! Knjige, ki si jih dobival lani še tako rekoč zastonj, so ti letos nedosegljive, gledališča skoro nedostopna (v Heidelbergu stane dijaško stojišče 0.70 do 1 M = 14 do 20 Din), na kake večje izlete sploh ne smeš misliti.

Seveda, komur je za resen študij, se vseh teh težkoč ne bo ustrašil in bo stisnil zobe; kljub vsem neprilikam stoje nemške univerze znanstveno še vedno na višini. Berlin, München, Köln, Heidelberg so menda mesta, kjer študira sedaj največ Jugoslovanov (glede trgovskih visokih šol nisem poučen), tudi v Halle in Leipzig zaide ta ali oni, kakor pač nanese stroka. Najstarejša univerza v Nemčiji je v Heidelbergu (ustanovljena leta 1386.) s slavno tradicijo in tudi še danes poleg berlinske morda najboljša. Slavna kemika Bunsen in Kirchhoff sta tu delovala, a tudi druge fakultete štejejo velike znanstvenike med svoje. Tudi danes se ponaša heidelberška Ruperto-Carola, kakor se imenuje po svojih ustanoviteljih, s celo vrsto najboljših nemških glav. Take veličine so n. pr. med juristi Gerhard Anschütz, med profesorji medicine Ludolf Krehl, Hermann Kossel, Hans von Baeyer, Ernst Moro (Ljubljčan), na filozofski fakulteti Heinrich Rickert (filozof), Alfred Weber (nacionalni ekonom), Alfred Hettner (geograf), Ludwig Curtius (arheolog), Friedrich Gundelfinger (slovstveni zgodovinar), Hermann Ranke (egiptolog), med prirodoslovci Philipp Lenard (fizik), Max Wolf (astronom), Wilhelm Salomon-Calvi (geolog), Theodor Curtius (kemik),

Viktor Goldschmidt (mineralog). In še mnogo drugih. Sijajna je tudi vseučiliška knjižnica, ki šteje kakih 450.000 knjig in 5000 rokopisov.

Dijakov je bilo v zimskem semestru 1923./24. vpisanih 2505, med temi 250 inozemcev iz 39 držav (Slovanov: Jugoslovanov 12, Bulgarov 21, Rusov 9, Poljakov 8, Čehov 6, Ukrajinec 1). Na fakultete se je dijaštvo razdelilo tako: filozofov je bilo 956, juristov 605, medicincev 555, prirodoslovcev in matematikov 308, teologov (evangeljske konfesije) 80. Visoko število filozofov ni pripisati morda nemškemu idealizmu, temveč visokemu številu nacionalnih ekonomov. Narodno gospodarstvo je danes v Nemčiji (hočeš nočeš) najpriljubljenejša stroka. V vsej Nemčiji se je njenemu študiju leta 1913. posvetilo 2212 dijakov, leta 1923. pa več kot sedemkrat toliko, namreč 15.216! Težki položaj nemškega naroda je povzročil to preorijentacijo njegovega dijaštva. Podobno se je na tehniških visokih šolah število elektrotehnikov v istem času povišalo od 753 na 3794.

O drugih heidelberških znamenitostih lahko vsakdo bere v Baedekerju, Südwest-deutschland. Mesto s 75.000 prebivalci, leži Heidelberg lepo ob izhodu Neckarja v Rheinsko dolino. Do Mannheima je z železnico pol ure vožnje; tam stoje ob mostu, ki vodi čez Rhein v Ludwigshafen, francoske straže: Palatinat je blizu. Heidelberg sam je bil nekdanj njegovo glavno mesto in njegov slavn grad, nemška Alhambra, kakor ga imenujejo, spominja še na tiste čase. Tla: deloma granit, večinoma pa rdeči peščenjak, ki je dal gradivo za celo vrsto poslopij. Podnebje: «Heidelberg 'ne schöne Stadt, wenn es ausgerechnet hat,» torej neke vrste Salzburg. Vegetacija: vrt Nemčije, koncem marca je že vse v najlepšem cvetju; bližnji Odenwald ima krasne gozdove. Ljudje: v splošnem prijazni, a malomestni, da se včasih še Ljubljancu čudno zdi. Menza: zelo dobro obiskana, opoldan nasiti okrog 800 dijakov, zvečer pa do 300. Pravijo, da je ena najboljših v Nemčiji; kdor se hoče o resničnosti te trditve prepričati, naj pride in poskusi!

B.

LISTNICA UREDNIŠTVA

Za to številko smo prejeli zopet več prispevkov od novih tovarišev sodelavcev. Žal, ne moremo vsega priobčiti. Boljši prispevki odpravljajo slabše. Naj to nikogar ne moti, vsem veljaj znani «per aspera ad astra».

Lado: «Noč» je poskus, za pesem ima prešibko érto, urednikovo pero pa je ne more ojačiti z nasilno rimo (teman — dlan [jo]). Sonet je oblikovno dosti boljši, a slika ne prenese «oč» in sledi ji — tolažbica v zrak. Boj rime se ponavlja in z metrom si napravil iz «ali» invalida «al» (1868/76). Črtica «Ob morju» bi ostala lepa slika, da ti je ni razdrla beseda. Morda, Lado, si še premalo pisal in v izrazu veličastju notranje slike nisi kos. Le ustvarjaj še naprej in pošlji!

Ile: Prosimo, da dopošljete še nadaljevanje. Celoto bi radi presodili. Gotovo pa je v Vašem delu mnogo lepega; le pogumno naprej; kar bi mogoče primanjkovalo, bomo radi dodali.

Vsem našim društvom. Naš list še ni naše ogledalo, nas še ne veže dovolj trdno, po svoji vsebini še ni naše glasilo in kdor bi nas po njem pravično sodil, bi nas prehudo sodil. Ne vemo, zakaj je v naših organizacijah pojmovanje «Vidovdanovega» poslanstva še vedno preplitko, zakaj n o b e n o društvo spontanno ne vpoštevava vrednosti, ki jo ima skupno glasilo. Kje so prijave obč. zborov, kje diskusije o delovnih programih, kje izvlečki sej, vesti o prireditvah, da ne rečemo, kje je sled o kaki visoki dijaški društveni politiki ali sled o kakem posebnem gibanju. — Vse to se godi, vemo, po naših društvih. A za to mora vedeti tudi «Vidovdan».
